

Tələbələrə məsləhət görür ki, heç vaxt itirməkdən qorxmasınlar, çünki cavandırlar, yaşları da, vaxtları da var. Deyir, tələbəklik illərində sıfır maaşla da olsa, işləsinlər. Onun fikrincə, o dövr üçün qazandıqları hər bir təcrübə gələcək üçün onların maaşlarına əlavə məbləğ deməkdir. Müsahibimiz İqtisad Universitetinin ikinci kursunda oxuyarkən öz biznesini quran "Turizm.Az" şirkətlər qrupunun baş direktoru və Azərbaycan Turizm Assosiasiyasında Daxili Turizm Komitəsinin rəhbəri Murad Kərəmovdur.

- Orta məktəbin son siniflərində, deyən, hərbçi olmaq istəmisiniz....

- Əslində həyat planlarım başqa cür idi. İş adamı olmaq fikrində deyildim. 8-ci sinfi Mingəçevirdə bitirəndən sonra imtahan verib Cəmişid Naxçıvanski adına hərbi liseyə qəbul oldum. Hərbi məktəbin sonuncu kursunda dövlət proqramı ilə ABŞ-da hərbi təhsil almaq imkanı yarandı. İmtahana hazırlaşmaq üçün 24 saatin 22 saati hazırlıq prosesinə gərdirdi. O qədər yüklənmişdim ki, real həyatla yuxunu fərqləndirə bilmirdim. İmtahan mərhələlərini məktəbimizdə oxuyan 2600 nəfərin içindən iki nəfər uğurla keçdi. Onlardan biri mən idim. ABŞ-da Hərbi Hava Qüvvələri Akademiyasının indiki Kosmonavtika Departamentində kosmik tədqiqatlar ixtisasında oxuyaçaqdım. Qəbul olduğumuz vaxt ümummilli lider Heydər Əliyev rəhmətə getdi. Bu, birbaşa onun nəzarət etdiyi layihə idi. Valideynlərim və komandirəm hərbi liseyin direktoru Mirzə Almasovla görüşdülər. Məlum oldu ki, Heydər Əliyev rəhmətə getdiyi üçün proqram bir illik dayandırılıb. Direktor laqeydliliklə bildirdi ki, növbəti ildə biz deyil, yeni tələbələr seçilib göndəriləcək. Bu laqeyd münasibət mənə ruhdan saldı. Çünki orta məktəbdə həmişə birinci olmağa çalışmışdım. Beşnövçülük və digər idman növləri ilə məşğul olurdum və hamısında da yaxşı nəticələr əldə edib məktəbimin adını ucaldırdım. Riyaziyyat olimpiadalarının qalibi idim. Qarşıma Azərbaycanın ən yaxşı generallarından biri olmaq məqsədi qoymuşdum. Amerikada təhsil alıb qayıdandan sonra Azərbaycanın NASA-dakı nümayəndəsi olacağımı xəyal edirdim. Hərbi lisey direktorunun laqeyd formada cavabı nəticəsində xəyallarım "suya düşdü" və hərbdən çıxmağa qərar verdim. Direktor ali məktəblərə qəbulun bitməsinə 1 ay vaxt qaldığından mənim başqa universitetə qəbulumun mümkünsüz olduğunu bildirdi. Ona Azərbaycandakı ən yaxşı ali məktəbin ən yaxşı fakültəsinə qəbul olacağıma söz verdim. Çətinliklə də olsa, ali məktəblərə sənəd qəbulunun bitməsinə 2 gün qalmış attestatımı liseydən ala bildim. Bir ay hazırlaşdıq imtahan verdim, İqtisad Universitetinin beynəlxalq iqtisadi münasibətlər fakültəsinə qəbul oldum. Hamı şoka düşmüşdü ki, uşaqlarımızı bu fakültəyə qəbul olmaq üçün 2 il hazırlığa qoyuruq, sənə bir ay hazırlaşdıq qəbul oldun...

- Beynəlxalq iqtisadi münasibətləri necə seçdiniz? Ən yaxşı fakültələrdən olduğuna görə?

- Orta məktəbdə qapalı mühitdə təhsil aldığıma görə Azərbaycanda hansı universitetlərdə hansı fakültələrin olmasından bixəbərdirdim. Direktorla danışdıq və qayıtdım və qarşımdan ən yaxşı universitetlərin və fakültələrin adını soruşdum. Qarşımda İqtisad, Tibb və Bakı Dövlət Universitetlərinin adını çəkdi. Tibb Universitetində ən yaxşı fakültə sayılan müalicə işi üçün biologiyadan imtahan verməli olduğumdan onu seçmədim. BDU-da hüquq fakültəsinə qəbul olmaq üçün isə tarix fənnindən imtahan vermək işimə yaramadı. İqtisad Universitetindəki Beynəlxalq İqtisadi Münasibətlər fakültəsinə qəbul olmaq üçün imtahan verməli olduğum bütün fənlər üreyimcə olduğundan oranı seçdim. Belə deyək, bildiyim fənnə görə İqtisad Universitetini seçdim.

- İqtisad Universitetini seçəndən sonra turizmə maraq göstərdiniz?

- Tələbəklik illərim pis dövərə təsadüf etmişdi, atam çörək dalınca Rusiyaya getmişdi, işləri də yaxşı getmirdi. Buna görə özüm-özümü dolandırmalı idim. Qarşımda və anamla Bakıda kirayədə qalırdıq. İkinci kursda oxuyanda gördüm tələbə yoldaşlarım həftə sonu Azərbaycanın hansısa rayonuna gedib dincəlmək haqda söhbətləşirlər. Hərbdən də mənə cədvəl, proqram tutmaq, proqram üz-

nə tam avtomatlaşdırılmış sistemdir. Xarici turistlər bizimlə əlaqəyə keçmədən onlayn formada vizalarını alırlar.

Şirkətimizi 11 il ərzində ayaqda tutmağı bacarmağımızın səbəbi isə odur ki, məqsəd təkəcə pul qazanmaq olmayıb. Əgər qarşımızda tək məqsəd pul olsaydı, "bunda alınmadı, başqa sferada cəhd edim" devizi ilə tez-tez bir biznesdən başqa biznesə transfer edərdik. Bizim hədəfimiz Turizm.Az adını brendləşdirmək olub. Bir də kollektivimizin dağılmamasına, ailə ruhunu qoruyub saxlamağa çalışmışıq. Kollektivimizdəki insanlar öz işlərini, biz də onları itirmək istəməmişik. Kollektivimizdə ofisimiz açıldıqdan bizimlə çiyin-çiyinə işə başlayan gözəl insanlar var.

- Tələbəklik illərindən kollektiv idarə etmək problemi yaşa-

nə qarşılığını versinlər. Biz bunu təcrübədə gördük. Hətta belə bir hal bizdə iki dəfə oldu. Bilirsiniz ki, böyük şirkətlərdə beş ildən bir qalxma və enmə hallarının olması təbiidir.

- Öz işini tələbəkən qurmaq istəyən gənclərimizə nə məsləhət görürdünüz?

- Böyükləri dinləsinlər, ancaq həmişə öz bildiklərini etsinlər. Başa düşürəm, böyüklərimiz bizim üçün narahat olduqlarından məsləhət verirlər. Ancaq uşağın özünün başı mütəlləq bir dəfə daşa dəyməlidir. Bir nəfərin üzməyi öyrənməsini istəyirsinizsə, onu birçə dəfə dərin suya atın. Tələbələrə məsləhət görürdüm ki, heç vaxt itirməkdən qorxmasınlar. Çünki cavandırlar, yaşları da, vaxtları da var. Tələbəklik illərində sıfır maaşla da olsa, işləsinlər. Çünki o dövr üçün qazandıqları hər bir təcrübə gələcək üçün onların maaşlarına əlavə məbləğ deməkdir. Yoxsa kimsə fikrileşsə ki, filan universiteti bitirmişəm, yaxşı maaşa layiqəm, bu, düzgün fikir deyil. Biznesmen olmaq istəyənlər kiçik şirkətlərdə işə başlasınlar. Çünki kiçik şirkətlər onlarda biznesin idarə edilməsi üçün ümumi təəssürat yaradacaq. Amma böyük şirkətlər onlara biznesmen olmağı öyrətməyəcək. Çünki

"Uğurumun sirri itirməkdən qorxmağımdadır"

Hərbdə qazandığı vərdişləri turizmə tətbiq edib işini quran biznesmen Murad Kərəmov deyir ki, ilk müştəriləri tələbə yoldaşları olub

Lalə MUSAQIZI

rə hərəkət etmək, A nöqtəsindən B nöqtəsinə getmək, kollektiv idarə etmək vərdişi formalaşmışdı. Hərbi məktəbdə 104 nəfərin kursant komandiri idim. Üstəlik, təbiətdən zövq alır, gəzməli-görməli yerləri tanıyırdım. Gördüm, tələbə yoldaşlarım bir neçə gündür danışirlər, amma ortaliqə heç nə çıxara bilmirlər. Onlara heç bir söz demədən avtovağzala gedib avtobus danışırdım. Kababı bişirmək xərclərini öyrəndim. Sonra qrup yoldaşlarıma bu işi onlar üçün hər adama 15 manatdan təşkil edə biləcəyimi dedim. Bu işdə mənfəətimin olduğunu da onlara bildirdim. Bu pula nəqliyyat, bələdçi haqqı kimi mənim xidmətim, yemək daxil idi. Turizmde ilk işim buradan başladı. Hərbdən qazandığım vərdişləri turizmə tətbiq etdim. İlk müştərilərim tələbə yoldaşları oldu. Xidmətim xoşlarına gəldi. Bu, bütün universitetdə yayıldı. Dərs getdiyi yerdə o biri qruplardan uşaqlar qapını döyüb müəllimdən icazə alır, mənə çölə çağırırlar, onlar üçün də tur proqramı təşkil etməyimi istəyirdilər. Bu minvalla daxili turizmin gəlirli sahə olduğunu gördüm. Qarşımda o vaxtkı müdiri rəhmətlik Rəhim Hüseynovdan mənə bir otaq verməsini xahiş etdim. Pulsuz-parasız mənə otaq verdi və ikinci kursdan işə başladım. İşimi böyütdüm, başqa universitetlərdə də işləməyə, elanlar verməyə başladım. O vaxt daxili turizmle məşğul olan yox idi, bu iş turizm şirkətləri üçün xırda sayılırdı. Onlar xaricə turist aparıb daha çox qazanmağa üstünlük verirdilər. Bu işi inkişaf etdirəndən sonra turizm şirkətlərinin rəhbərləri ilə tədbirlərdə görüşəndə gülüb deyirdilər ki, Murad, avtobus turlarından pul qazana bilirsən. Deyirdim ki, həftəyə 700-800 turistlə işləyirəm və həftəyə 4 min manata yaxın pul qalır. Bunu deyəndən sonra başqa şirkətlər bizim proqramları təkrarlayıb bu işlə məşğul olmağa başladılar. O vaxt yaratdığımız Turizm.Az saytı da yerli turistlər üçün yeganə informasiya mənbəyi idi.

- 11 ildir eyni şirkəti idarə edirsiniz. Necə oldu təcrübəsiz tələbə kimi işə başlayıb bir şirkəti bu qədər ayaqda tutmağı bacardınız?

- Əvvəla onu qeyd edim ki, bu illər ərzində turizm.Az çetiri altında sözügedən sektordə bir neçə şirkət qurmuşuq. Məsələn, müəllifi olduğum "www.evisa.com.az" layihəsi hazırda Azərbaycanda xarici vətəndaşlar üçün viza rəsmiləşdirməsini həyata keçirən yega-

madınız ki? Çünki işçilər nisbətən gənc müdirin sözünü qulaqardına vura bilərlər...

- Mənim ilk dəfə kollektiv idarə etməyim hərbi liseyde başlayıb. 14 yaşından forma geyinməyə başlamışam. Bu yaşında 26 nəfər kursantın tağı komandiri idim. 15 yaşında, liseyin 2-ci kursunda artıq 104 nəfərin böyük komandiri idim. Əlbəttə, hərbi liseyde o qədər adamı idarə etmək daha çətin idi. O vaxtdan idarəçiliyi elə qurdum ki, problem yaşamadım. Gərək bir rəhbər kimi hansı kollektiv idarə etməyindən asılı olmayaraq, heç vaxt ədalət prinsipini pozmayasan, haqqı tapdalananın haqqını qoruyasan. Bu vərdişlər mənə hərbdə formalaşmışdı. Bunu biznesdə də tətbiq etdim. Turizm.Az bir dəfə tam müflis oldu. Mən kollektivin qarşısına çıxıb vəziyyətin həddindən artıq pis olduğunu və növbəti ay onlara maaş vermək iqtidarında olmadığımı bildirdim və özlərinə indidən iş axtarmalarını təklif etdim. Böyük kollektivin içərisindən cəmi 1 ya 2 nəfər işdən çıxdı, 99 faizi mənimlə qalmaq üstün tutdu. Elə oldu ki, növbəti aydan işlər qaydasına düşdü və işçilərin maaşını verə bildim. Deməyim budur ki, gərək kollektiv elə idarə edəsən ki, onlar sənə, sadəcə, qızıl yumurtlayan toyuq, maaş mənbəyi kimi baxmasınlar, şirkətin, rəhbərliyin durumuna vəcisi yanaşmasınlar. Komanda üzvlərinə qarşı maksimum ədalətli olmalısən ki, onlar da sə-

böyük şirkətdə hər hansı bir şöbədə hansısa funksiyayı yerinə yetirirsiniz, şirkətin idarəetmə sistemini görmürsünüz. Böyük şirkətlərdə ancaq məşğul olduğunuz sahənin daha təkmilləşdirilməsi versiyasını öyrənmə bilirsiniz.

Bir də tələbələrımız arasında belə bir tendensiya yayılıb ki, bakalavri bitirəndən sonra magistraturaya qəbul olmağı düşünürlər. Öz həyat təcrübəmdən çıxış edərək deyə bilərik ki, bu, yanlış qərardir, vaxt itkisidir. Bakalavri diplomat olmaq həvəs ilə İqtisad Universitetində oxumuşam. Amma tələbəkən işə başlayıb özümü turizmde tapdım, yalnız bundan sonra 2013-cü ildə qərar verdim ki, turizm menecmenti üzrə təhsil alım, özümü daha da təkmilləşdirim, xarici təcrübəni öyrənəm. Öz hesabıma Böyük Britaniyanın "Surrey" Universitetində turizm menecmenti üzrə magistratura pilləsində oxudum.

- Uğur sirriniz nədedir?

- Uğurumun sirri itirməkdən qorxmağımdadır. Arzularımı, bütün qazandıqlarımı (maddi və mənəvi - M.K.), yaxşı insanları itirməkdən qorxmağımdadır...

- General olmadığımıza görə peşman deyilsiniz?

- Peşiman deyiləm. Çünki işimdən zövq alıram. Hərbi olsaydım sərbəstliyim olmayacaqdı. Özümü turizmde sərbəst və xoşbəxt hiss edirəm.